

rima, tu je poticajnih natuknica doista napretek. Pisac predgovora Tvrtko Jakovina samo je dijelom u pravu kad potencira značenje Bukovićeve dnevnika za razumijevanje jugoslavenskoga socijalističkog društva. Buković nije primarni izvor, on je putokaz za ozbiljnija istraživanja, a ne za instant-prečace kojima se pokušava sažeti izgubljena desetljeća u kojima su nas Titovi komunisti vodili u svijetlu budućnost. U skladu s tim, on svakako nije prilog za „novo čitanje hrvatske poslijeratne povijesti”, nego funkcionalna pomoć onima koji zarone u „more” dokumenata koje je iza sebe ostavila Partija.

Davor Marijan

Bojan B. Dimitrijević, *Od JNA do srpske vojske: srpska vojna iskušenja na kraju 20. veka* (Beograd: Institut za savremenu istoriju; Medija centar „Odbrana”, 2022.), 375 str.

Autor knjige Bojan B. Dimitrijević srbijanski je povjesničar koji se bavi vojnom poviješću u okvirima suvremene historijske znanosti. Na tragu toga je i ova knjiga, posebna po tome što se bavi Jugoslavenskom narodnom armijom (JNA) te njezinim nasljednicima nakon njezina rasformiranja 1992. godine. Knjiga obuhvaća razdoblje od 1991. pa sve do 2009.

Knjiga je podijeljena na četiri velika poglavlja s po nekoliko manjih potpoglavlja. Ta potpoglavlja zapravo su prije objavljeni članci te su sada prvi put izdani u knjizi te čine jednu tematsku cjelinu. Na početku se nalazi „Uvod”, u kojem je autor objasnio nastanak djela te dao sažet prikaz sadržaja.

U prvom poglavlju pod nazivom „Rat u Sloveniji i Hrvatskoj 1991. godine” opisan je kratkotrajni sukob JNA i Teritorijalne obrane (TO) Slovenije, rat u Hrvatskoj te potpoglavlje na engleskom koje se bavi JNA tijekom 1991. godine. Ukratko je prikazan ustroj JNA u Sloveniji te objašnjen razvoj TO Slovenije. Dalje je prikazan sukob između JNA i TO Slovenije te njegove posljedice, žrtve i razlozi neuspjeha JNA. U potpoglavlju „Neuspjela intervencija, upotreba oklopnih jedinica JNA u ratu u Hrvatskoj 1991.” ukratko se prikazuju borbe tijekom 1991. s naglaskom na oklopno-mehanizirane jedinice JNA. Na kraju se nalazi sažeta analiza djelovanja oklopa u ratu u kojoj Dimitrijević, slično kao i hrvatski povjesničar Davor Marijan u svojoj knjizi *Smrt oklopne brigade*, zaključuje da je oklop korišten kao samohodno topništvo ili pak u gradskim borbama, gdje su neiskusne posade doživjele velike gubitke. Zadnje potpoglavlje na engleskom je jeziku te nosi naziv „Yugoslav People’s Army in troublesome 1991”. U njemu je sažeto prikazan ustroj JNA od 1989. do prvih sukoba te sve veće borbe koje je JNA vodila na području Hrvatske tijekom 1991. godine. Dimitrijević, suprotno hrvatskoj historiografiji, ratni zločin na Ovčari, gdje su srpske paravojne postrojbe pod zapovijedanjem JNA ubile dvjestotinjak ranjenika i drugih zarobljenika, opisuje kao incident za koji JNA ne snosi nikakvu odgovornost. I dje-

lovanje JNA u Hrvatskoj svedeno je na držanje „tampon-zona” između pobunjenih Srba i hrvatskih snaga.

Drugo poglavlje nosi naziv „Rat u Bosni i Vojska Republike Srpske 1992. – 1995.” te počinje potpoglavljem „Rat počinje u Bosni i Hercegovini”. Na početku autor iznosi tezu da su za rat u Bosni i Hercegovini (BiH) krivi Hrvati i Muslimani. Nadalje navodi bojišta u BiH te opisuje njihove značajke. Sljedeće potpoglavlje nosi naziv „Vojska Srpske Republike – osnovne karakteristike” i opisuje proces nastanka Vojske Republike Srpske (VRS), njezin ustroj, karakteristike te način funkcioniranja. Sljedeća dva potpoglavlja bave se uspješnim srpskim operacijama, *Operacijom Koridor* te *Operacijom Lukavac 93*. U idućem potpoglavlju, „NATO obara pet srpskih aviona”, riječ je o srpskom planu raketiranja muslimanskih položaja u BiH te okrivljavanja Hrvata za to raketiranje da bi isprovocirali sukob između Hrvata i Muslimana. S obzirom na zabranu leta nad BiH, zrakoplovi VRS-a polijetali su s aerodroma kod Udbine te izvodili trenajne i borbene letove. Ukupno osam aviona Srpske vojske Krajine (SVK) i VRS-a poletjelo je 28. veljače 1994. s aerodroma kod Udbine s ciljem provociranja ponovnoga sukoba između Hrvata i Muslimana, a njih pet oborilo je zrakoplovstvo NATO-a. U sljedećem potpoglavlju, „Šta se desilo u Srebrenici jula 1995. godine?”, prikazana je kratka povijest područja Srebrenice za vrijeme rata te njezin pad. Nadalje autor propitkuje potencijalnu „prodaju”, tj. žrtvovanje Srebrenice od sarajevskoga vodstva. Opisano je pregovaranje o predaji Srebrenice iz perspektive generala Ratka Mladića, komandanta Vrhovnoga štaba VRS-a. Autor insinuiru da je bila prisutna „muslimanska vojna” kolona u pokušaju proboja, a ne kolona civila. Navodi da je do masovnih ubojstava došlo nakon što su muškarci i dječaci iz jedne kolone koja se nije probila do područja pod muslimanskom kontrolom pali u zatočeništvo. Nadalje, autor smatra da general Ratko Mladić nije mogao dati zapovijed niti znati za ubojstva jer je u tom trenutku bio u Beogradu. Autor polemizira s izvješćima sa suđenja u Haagu te negira postojanje genocida. Prenosi i izjave generala Mladića da su Muslimani izginuli u međusobnim borbama i minskim poljima, a ne od srpskih vojnika. U potpoglavlju „Od medijskog stereotipa do vojne intervencije” autor iznosi svoja promišljanja kako je stvoren negativan stereotip o Srbima u BiH i VRS-u u zapadnoj javnosti. Prema njemu, negativni stereotipi nastali su manipuliranjem činjenicama. Jedna od metoda manipulacije i propagande koju Dimitrijević navodi konstantno je korištenje određenih termina poput etničko čišćenje, agresija itd. vezanih uz Srbe da bi se o njima stvorili negativni stereotipi koji bi potaknuli Zapad na vojnu intervenciju protiv Srba. Također navodi da su novoosnovane države, Slovenija i Hrvatska, imale mnogo jači i organiziraniji propagandni aparat od ostatka Jugoslavije. U sljedećem potpoglavlju autor je prikazao izvješće komandanta Glavnoga štaba SVK-a, generala Mile Mrkšića, o tijeku hrvatskoga napada i borbenim djelovanjima SVK-a u vrijeme hrvatske operacije *Oluja* u kolovozu 1995.

„Rat na Kosovu 1998.-1999.” naslov je trećega poglavlja. U prvom potpoglavlju pod nazivom „Jedinice vojske na KiM 1969.-1999.” autor donosi sažeti pregled političkih događanja u tom razdoblju te organizaciju JNA i kasnije Vojske Jugoslavije (VJ) na području Kosova i Metohije. Sljedeće potpoglavlje, „RV i PVO Vojske Jugoslavije 1992.-1998.” objašnjava ulogu, stanje i reorganizaciju ratnoga zrakoplovstva

na području Kosova i Metohije pred sam rat s NATO-om. Sljedeća tri potpoglavlja tematski su slična, a bave se razdobljem od izbijanja sukoba s NATO-om pa sve do kraja NATO-ova bombardiranja Jugoslavije. Na kraju se navode detaljni statistički podaci vezani uz bombardiranje, navedena je materijalna šteta, pobrojani su poginuli, ranjeni...

Četvrto, zadnje poglavlje može se tematski podijeliti na dva dijela. Prvi se sastoji od tri potpoglavlja te se bavi VJ-om od događaja 5. listopada 2000., kad je predsjednik Savezne Republike Jugoslavije Slobodan Milošević nakon masovnih prosvjeda priznao izborni poraz te je formirana prijelazna vlada, pa sve do izručenja Slobodana Miloševića Haagu 28. lipnja 2001. Posebno su obrađeni izazovi u kojima se VJ našao tijekom razdoblja prijelazne vlade 2000. godine. Drugi tematski dio sastoji se od dva potpoglavlja, od čega je jedno na engleskom jeziku. Oba se bave VJ-om nakon Miloševićeva pada s vlasti. Poseban je naglasak stavljen na svojevrsnu suradnju VJ-a s NATO-om. Obrađeni su problemi s kojima se susreo VJ nakon Miloševićeva pada s vlasti, od reorganizacije do orijentacije k NATO standardima. Naposljetku se objašnjava proces kojim je VJ došao do vojne neutralnosti. Autor je kao savjetnik ministra obrane od 2003. do 2009. i sam sudjelovao u tim procesima te je posljednji dio knjige pisan u prvom licu i daje uvid u političke odluke koje su se ticale srpske vojske.

Na kraju su navedene kratice, kazalo osobnih imena te životopis autora. Treba pohvaliti i korištenje te raznolikost arhivske građe. Knjiga može biti dobar izvor za povijest JNA, tj. VJ-a nakon Domovinskoga rata, pri čemu se poglavito misli na treće, a pogotovo četvrto poglavlje.

Mateo Čalušić

Vera Lengsfeld, *Ist mir egal. Wie Angela Merkel die CDU und Deutschland ruiniert hat* (Augsburg: Achgut Edition, 2024.), 195 str.

Angela Merkel bila je njemačka kancelarka od 2005. do 2021. godine. Na toj je dužnosti imala važnu ulogu ne samo za svoju zemlju nego i za Europu i u širim međunarodnim odnosima. Nakon što se Merkel povukla iz političkoga života objavila je svoja sjećanja. Uz to su se pojavili i drugi osvrti na njezinu vladavinu, pa tako i ova knjiga Vere Lengsfeld, koja je prema Merkel kao njemačkoj kancelarki izrazito negativno orijentirana.

Lengsfeld (rođ. 1952.) bila je tijekom 80-ih godina u oporbi komunističkom režimu u Njemačkoj Demokratskoj Republici (NJDR) te je 1988. uhićena. Dopušteno joj je da napusti zemlju i otišla je živjeti u Veliku Britaniju. Nakon pada Berlinskoga zida vratila se u NJDR i uključila u politički život te je nakon njemačkoga ujedinjenja bila poslanica demokršćana (CDU) u Bundestagu. Lengsfeld je osobno poznavala Angelu Merkel, pa sjećanja na razgovore s njom koristi i pri pisanju ove knjige.